

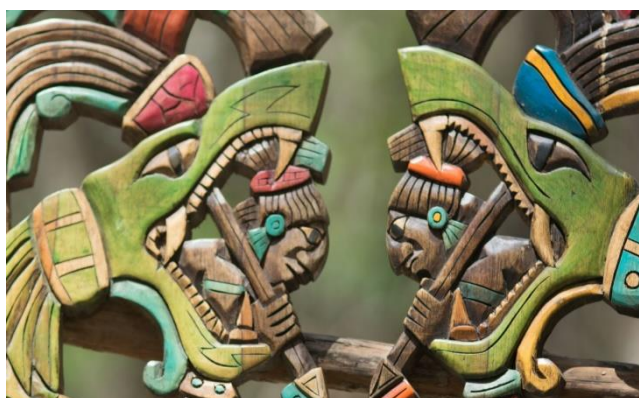
Odległe i intrygujące cywilizacje Majów, Azteków i Inków - co o nich wiemy?

Przed przybyciem Krzysztofa Kolumba i innych europejskich kolonizatorów różne cywilizacje kwitły w Ameryce Środkowej i Południowej przez tysiące lat. Zbudowali ogromne miasta, świątynie oraz rozległe sieci dróg i mostów. Mieli zaawansowane metody nawadniania, rolnictwa i inżynierii. Praktykowali religie, biegli w astronomii i matematyce, znali języki, tworzyli sztukę i grali w gry! Cywilizacje Majów, Azteków i Inków są często nauczane w połączeniu ze sobą, chociaż każda z nich ma swoją własną, niepowtarzalną kulturę i wkład w świat.

Cywilizacja Majów

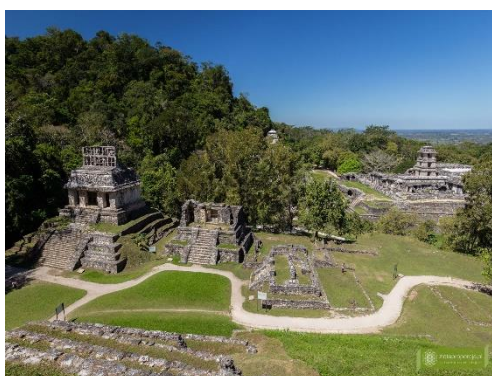
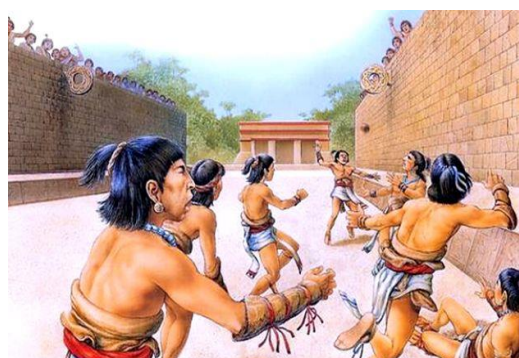
Cywilizacja była jedną z najbardziej znanych cywilizacji prekolumbijskich. Zajmowała teren wokół współczesnego południowego Meksyku i półwyspu Jukatan, a także Belize, Gwatemali i części Salwadoru i Hondurasu. Cywilizacja Majów rozpoczęła się już w 2000 roku p.n.e. i rozwijała się

przez około 3000 lat, aż do podboju Hiszpanii w 1519 roku. Majowie byli zbiorem miast-państw, z których każdy był rządzony przez królów i kapłanów. Zbudowali masywne piramidy schodkowe z wapienia, które służyły za świątynie ich bogom. Religia była w centrum ich kultury i dyktowała każdy aspekt codziennego życia. Praktykowali ofiary w świątyniach, aby uspokoić bogów, w tym ofiary z ludzi!

W miastach znajdowały się również pałace, domy, targowiska lub place, a także boiska do ich

ulubionej gry „Pok-a-Tok”. Ta gra była popularna i była rozgrywana gumową piłką na dużym korcie z kamiennymi obręczami. Trafienie piłką w marker albo przerzucenie jej przez obręcz nie było łatwym zadaniem. Nie tylko dlatego, że cele wisiały kilka metrów nad ziemią, a w grze nie można było używać dłoni. Sama piłka była bardzo ciężka. Jej waga mogła dochodzić nawet do 4 kg. Ciężar piłek sprawiał, iż gra była bardzo kontuzjogenna. Odnalezione szkielety graczy mają ślady złamań na kościach przedramion, a nawet oznaki zmiażdżonych barków. Z kolei źródła pisane z epoki wskazują, że podczas meczu zawodnicy mogli nawet stracić życie.

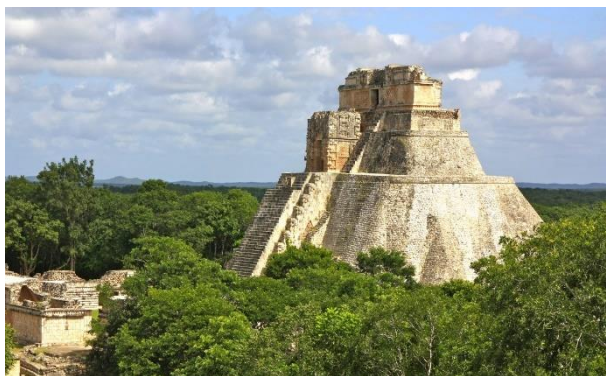
Miasta otaczały pola uprawne z wyrafinowanymi metodami nawadniania upraw, takich jak kukurydza (kukurydza), fasola, dynia, pomidory, papryczki chili, kakao (czekolada) i awokado. Majowie mieli narzędzia wykonane z drewna, kamienia i obsydianu, skały wulkanicznej. Uprawiali też bawełnę, z której wyplatali tkaniny na koce i odzież. Używali barwników roślinnych, aby ich ubrania były kolorowe, a także ozdobione frędzlami, piórami i biżuterią. Oprócz wyszukanych ubrań Majowie stworzyli piękną sztukę w postaci rzeźb, płaskorzeźb i malowideł ściennych (freski). Używali jadeitu i obsydianu w rzeźbach i paciorkach.

Majowie już 300 p.n.e. posługiwali się językiem pisanym przy użyciu piktogramów. Ich system pisma zawierał ponad 800 znaków. Pisali na kamiennych płytach, a także na rzeźbach, ceramice i kodeksach. Kodeks był rodzajem książki, która była zrobiona z papieru złożonego jak akordeon. Niestety, pozostało tylko kilka kodeksów, ponieważ większość została zniszczona przez hiszpańskich konkwistadorów i księży katolickich podczas podboju regionu w XVI wieku.

Majowie celowali także w astronomii. Mogli rejestrować dokładne pozycje Księżyca i Wenus oraz dokładnie przewidywać zaćmienia Słońca. Obserwacje planet i gwiazd pozwoliły Majom stworzyć jeden z najdokładniejszych kalendarzy w historii, obejmujący 365 dni w roku. Ich kalendarz przewidywał co roku do 2012 roku. Uważano, że koniec kalendarza Majów zbiega się z końcem cywilizacji, ale na szczęście dla nas świat nie skończył się w 2012 roku!

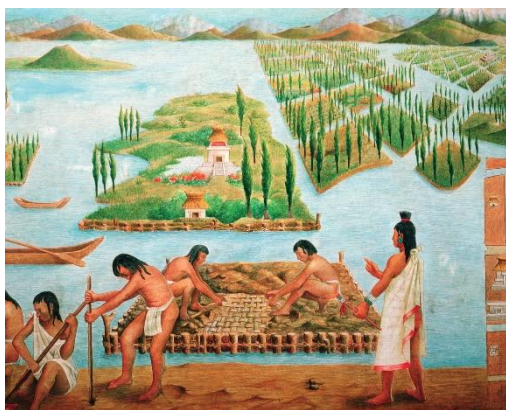
Do czasu przybycia Hiszpanów w 1519 roku cywilizacja Majów znajdowała się w okresie upadku. Niektórzy historycy podejrzewają o lata suszy lub wojny. Pod koniec XVII wieku Hiszpania miała całkowitą kontrolę nad regionem. Pomimo ich podboju, ludność Majów przetrwała i nadal istnieje. Istnieje około sześciu milionów potomków Majów, którzy nadal żyją w Ameryce Środkowej w Belize, Gwatemali, Hondurasie, Salwadorze i części Meksyku. W rzeczywistości około 40% Gwatemalczyków ma pochodzenie Majów.

Cywilizacja Azteków

Cywilizacja Azteków znajdowała się na wschód od Majów, w środkowym Meksyku. Byli u szczytu kariery w latach 1428-1521, kiedy zostali podbici przez hiszpańskich konkwistadorów pod wodzą Hernana Cortesa.

Aztekowie byli zróżnicowanym zbiorem miast-państw podobnych do Majów. Największe miast-państwa, Tlacopan, Tenochtitlan i Texcoco połączyły się w 1428 roku, tworząc imperium Azteków. Mieli wspólny język, nahuatl, którym mówi się do dziś. Z czasem Meksykanie podbili inne plemiona i miasta-państwa, by poddać je jednej władzy, a stolicą był Tenochtitlan. Imperium rozciągało się od Oceanu Spokojnego do Zatoki Meksykańskiej w środkowym i południowym Meksyku. Tenochtitlan było rozległym miastem na wyspie na środku jeziora Texcoco. Były masywne świątynie i centrum miejskie. Aztekowie zbudowali akwedukty, kanały, tamy, groble i drogi, które połączyły całe imperium. Drogi te umożliwiały handel towarami i łamami na przestrzeni tysięcy mil. Na początku XVI wieku imperium Azteków liczyło 5-6 milionów ludzi!

Aztekowie byli zaawansowani w rolnictwie i nawadnianiu. Uprawiali rośliny takie jak kukurydza, fasola, dynia, ziemniaki, pomidory i awokado. Zbudowali nawet pływające ogrody lub Chinampy wokół Tenochtitlan, aby było więcej miejsca do uprawy żywności, ponieważ ziemia wokół wyspy była bagnista.

Czekolada i popcorn były powszechnie spożywane, tak samo jak dzisiaj!

Aztekowie byli postępowi. To jedna z pierwszych cywilizacji, która zapewniła każdemu dziecku (bez względu na status społeczny) uczęszczanie do szkoły. Mieli język pisany i podobnie jak Majowie pisali książki zwane kodeksami. Wiele z tego, co wiemy o cywilizacji Azteków, pochodzi z tych kodeksów.

Podobnie jak Majowie, grali w grę gumową piłką i kamiennymi obręczami o nazwie tlachtli .

Aztekowie używali ziół jako leków i metod, takich jak łaźnie parowe, do leczenia chorób. Opracowali nawet użycie szyn na złamane kości.

Aztekowie również dostosowali kalendarz Majów i podobnie biegli w astronomii i mapowaniu gwiazd. Mieli kalendarz religijny obejmujący 260 dni i kalendarz z pomiarem czasu 365 dni.

Religia była bardzo ważna dla Azteków i wierzyli w składanie bogom w swoich świątyniach ofiar, w tym ofiar z ludzi, aby zachować pokój i uniknąć katastrofy. Wierzyli w wielu bogów reprezentujących różne aspekty świata przyrody, takich jak Huitzilopochtli, bóg słońca i Quetzalcoatl, bóg nieba. Aztekowie wierzyli, że ci bogowie poświęcili się, aby stworzyć ludzkość. Dlatego uważali, że powinni poświęcić ludzi, aby spłacić dług. Większość ofiar z ludzi była więźniami.

Kiedy Hiszpanie przybyli w 1519 roku, Aztekami rządził Montezuma II, który nie był akceptowany przez wszystkich. Wiele plemion było niezadowolonych z systemu daniny (płacenia podatków) i wymogu składania ofiar z ludzi. Hernan Cortes i jego 100 żołnierzy wykorzystali te słabości i sprzymierzyli się z lokalnymi plemionami, aby pomóc im obalić Montezumę II. Cortés i jego ludzie pomaszerowali do stolicy. Po drodze zniszczyli święte miasto Azteków Cholula. Kiedy przybyli do Tenochtitlan, początkowo Montezuma II przywitał ich prezentami, starając się zachować spokój. Jednak walki wybuchły i Montezuma II został schwytany i zabity. Po trzech miesiącach walk, Cortés, jego ludzie i jego rdzenni sprzymierzeńcy przejęli kontrolę nad miastem i podbili imperium Azteków w 1521 roku. Około 80% rdzennej ludności zginęło. Istnieją jednak dowody na istnienie Azteków, kultury i architektury w całym Meksyku. Dziś potomkowie Azteków nazywani są Nahuja, a w Meksyku żyje ponad milion mieszkańców oraz 60 innych rdzennych grup.

Cywilizacja Inków

W przeciwieństwie do Majów i Azteków, cywilizacja Inków znajdowała się w Ameryce Południowej. Inkowie rozwinęli się wzdłuż długiego pasa zachodniej części Ameryki Południowej wzdłuż Oceanu Spokojnego. Obszar obejmował nierówne góry i wysokie płaskowyże Andów, a także przybrzeżne pustynie i dżunglę amazońską. Imperium Inków rozciągało się od granicy Kolumbii do Santiago w Chile! To ogromne imperium liczyło ponad dziesięć milionów ludzi i obejmowało współczesne Peru, zachodni Ekwador, zachodnią i południowo-środkową Boliwię, północno-zachodnią Argentynę i północne Chile. Stolica imperium znajdowała się w Cuzco, założonym w XII wieku i nadal głównym (i pięknym!) Miastem w Peru.

Inkowie rozwinęli rozległą sieć dróg łączących wszystkie podbite ludy. Budowali drogi wzdłuż wybrzeża i przez góry. Byli mistrzami w budowaniu wiszących mostów, które obejmowały głębokie kaniony i klify. Inkowie zbudowali również akwedukty, aby dostarczać ludziom wodę z gór przez wzgórza i doliny. Jeden akwedukt miał 360 mil długości! Podobnie jak Majowie i Aztekowie, Inkowie budowali ogromne pałace, świątynie i fortyfikacje. Użyli techniki „suchego kamienia”, która łączyła kamienie tak idealnie, że nie potrzebowali zaprawy murarskiej. Miasto Machu Picchu zbudowane wysoko na szczycie góry jest słynnym przykładem architektury Inków, która pozostaje popularnym celem turystycznym.

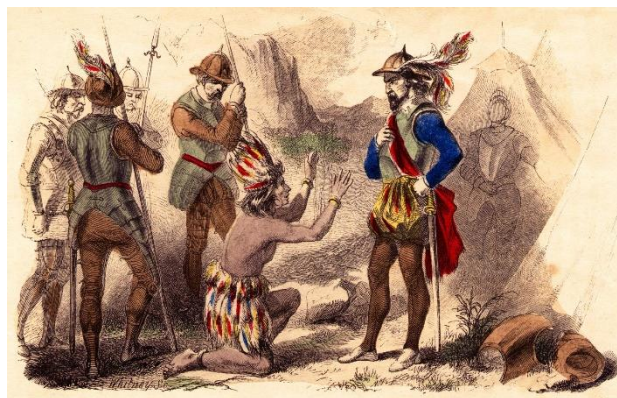
Językiem Inków jest keczua, którym nadal posługują się miliony ludzi w Peru. Jednak Inca nie miał systemu pisania. Prowadzili zapisy zdarzeń i transakcji za pomocą złożonego systemu splecionych i kolorowych sznurków zwanych quipu. Inkowie tworzyli sztukę w postaci rzeźb i płaskorzeźb.

Wydobywali miedź, złoto i srebro, aby stworzyć wyszukaną biżuterię, nakrycia głowy i rzeźby.

Inkami rządził cesarz Sapa Inca, któremu doradzał arcykapłan, zwykle jego brat. Religia była główną częścią kultury Inków i życia codziennego. Wierzyli w wielu bogów, takich jak Majowie i Aztekowie. Ich głównym bogiem był Inti, bóg słońca. Wierzyli, że Sapa Inca był potomkiem Inti i dlatego on również był czczony jak bóg.

Pomimo swojego ogromnego imperium, Inkowie wpadli w ręce Hiszpanów, gdy w 1532 roku przybył konkwistador Francisco Pizarro. Pizarro miał kilkuset żołnierzy wraz z bronią, mieczami i końmi. Zabili tysiące Inków i schwytali cesarza Atahualpę. Pomimo hiszpańskiego podboju potomkowie Inków są nadal obecni. Są to osoby posługujące się językiem keczua, z których wielu to tradycyjni rolnicy i pasterze. Stanowią około 45% populacji Peru.

Źródła:

[Cywilizacje Azteków, Inków i Majów | Działania Mezoameryki \(storyboardthat.com\)](#)
[storyboardthat.com](#) , *Nauki Społeczne*

[national-geographic.pl](#)

https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzysztof_Kolumb

<https://opinie.wp.pl/krwawa-indianska-gra-w-pilke-6126391985641601g/4>

<https://www.zlotaproporcja.pl/2019/03/10/miasta-majow-jukatan-meksyk/>

<https://historia.wprost.pl>

<https://www.britannica.com/biography/Montezuma-II>

<https://jedynka.polskieradio.pl/artukul/1883713,Imperium-Inkow-oczami-syna-hiszpańskiego-zdobywcy>

<https://www.istockphoto.com/pl/wektor/huascar-sapa-inca-imperium-ink%C3%B3w-gm875286318-244363325>